Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, ECLI:CZ:NS:2014:29.ICDO.33.2014.1

Číslo: 92/2014

Právní věta:

Za trvání konkursu vedeného na jeho majetek není dlužník osobou oprávněnou k podání incidenční žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky přihlášeného věřitele, bez zřetele k tomu, zda pohledávku popřel. Jestliže takovou žalobu přesto podá, insolvenční soud ji odmítne podle § 160 odst. 4 insolvenčního zákona jako podanou osobou, která k tomu nebyla oprávněna.

Je-li dovoláním napadené rozhodnutí v incidenčním sporu zahájeném před 1. 1. 2014 vydáno v době od 1. 1. 2014, poměřuje se možnost přiměřené aplikace občanského soudního řádu pro dovolací řízení ustanovením § 7 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2014 a na dané dovolací řízení se přiměřeně aplikují ustanovení občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2014.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.05.2014

Spisová značka: 29 ICdo 33/2014

Číslo rozhodnutí: 92

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Incidenční spory, Insolvence, Přechodná (intertemporální) ustanovení, Žaloba určovací

Předpisy: předpisu č. 293/2013Sb.
předpisu č. 294/2013Sb.
§ 160 odst. 4 IZ
§ 192 IZ
§ 201 IZ
§ 336 IZ
§ 410 IZ
§ 7 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 29. 11. 2013 odmítl K r a j s k ý s o u d v Brně (dále jen „insolvenční soud“) žalobu, kterou se žalobkyně V. K. domáhala vůči žalovanému M. F. určení, že pohledávka žalovaného ve výši 54 500,39 Kč, přihlášená do insolvenčního řízení žalobkyně, v této výši neexistuje (bod I. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že byl zjištěn úpadek žalobkyně a na její majetek byl prohlášen konkurs, že žalovaný přihlásil do konkursního řízení vedeného na majetek žalobkyně pohledávku sestávající z jistiny ve výši 30 935 Kč a z příslušenství ve výši 23 565,39 Kč a že tuto pohledávku popřela pouze žalobkyně.

Na tomto základě pak s poukazem na ustanovení § 160 odst. 1 a 4 a § 192 odst. 3, části věty před středníkem, zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), žalobu odmítl jako podanou neoprávněnou osobou, s tím, že popření pohledávky dlužníkem nemá vliv na její zjištění.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Olomouci usnesením ze dne 30. 1. 2014 potvrdil usnesení insolvenčního soudu ve výroku o odmítnutí žaloby (první výrok), změnil je ve výroku o nákladech řízení (druhý výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (třetí výrok).

Odvolací soud vyšel z toho, že:

1) Insolvenční řízení vedené u insolvenčního soudu na majetek dlužnice pod sp. zn. KSBR 28 INS 6579/2011 bylo zahájeno insolvenčním návrhem věřitele A. C., s. r. o., došlým insolvenčnímu soudu 19. 4. 2011.

2) Usnesením ze dne 10. 2. 2012 zjistil insolvenční soud úpadek dlužnice a insolvenční správkyní majetkové podstaty dlužnice ustanovil Ing. E. P.

3) Usnesením ze dne 24. 4. 2012 prohlásil insolvenční soud konkurs na majetek dlužnice, s tím, že konkurs bude veden jako nepatrný.

4) Žalovaný podáním datovaným 16. 5. 2011, došlým insolvenčnímu soudu 17. 5. 2011, přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice nezajištěnou a vykonatelnou pohledávku v celkové výši 54 500,39 Kč (sestávající z jistiny ve výši 30 935 Kč a úroků z prodlení a nákladů řízení nalézacího a exekučního řízení ve výši 23 565,39 Kč), k níž jako důvod vzniku označil pravomocný platební rozkaz Okresního soudu ve Znojmě ze dne 15. 1. 1997 a pravomocná usnesení Okresního soudu ve Znojmě ze dne 14. 4. 2003 a ze dne 5. 5. 2005 s tím, že dlužnice se stala právním nástupcem původního povinného S. K.

5) Pohledávka přihlášená žalovaným byla přezkoumána u přezkumného jednání, jež se konalo dne 24. 4. 2012 jako pohledávka vykonatelná a insolvenční správkyní byla uznána a zjištěna ve výši 54 500,39 Kč. Pohledávku nepopřel žádný z přihlášených věřitelů. Dlužnice pohledávku popřela s odůvodněním, že zanikla splněním.

6) Žaloba v této věci byla podána u insolvenčního soudu 13. 6. 2012.

Na tomto základě pak odvolací soud – cituje ustanovení § 160 odst. 1 a 4, § 192 odst. 1 a 3, § 199, § 200 odst. 1, 5 a 6 a § 201 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona – dospěl k závěru, že odvolání žalobkyně proti výroku o odmítnutí žaloby není důvodné. K tomu dále uzavřel, že:

1) Právo učinit popěrný úkon vůči přihlášeným pohledávkám má podle ustanovení § 192 insolvenčního zákona dlužník, insolvenční správce a přihlášení věřitelé s tím, že z věřitelů mohou pohledávky popírat jen ti, kteří skutečně podali přihlášku pohledávky. K přihlášené pohledávce se v insolvenčním řízení přihlíží a je zařazena na přezkumné jednání (popírat pohledávky tak nemohou věřitelé s pohledávkami za podstatou a pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za podstatou a také věřitelé v těch řízeních, v nichž bylo o úpadku dlužníka rozhodnuto do 30. 3. 2011 s ohledem na tehdy platnou právní úpravu).

2) Byť má dlužník právo učinit popěrný úkon vůči přihlášeným pohledávkám, ve smyslu shora uvedených zákonných ustanovení nemá v insolvenčním řízení postavení, které by jej opravňovalo k podání žaloby, jíž své popření uplatní proti věřiteli, který vykonatelnou pohledávku přihlásil.

3) Popření pohledávky přihlášené žalovaným dlužnicí (u přezkumného jednání) má v daném případě, kdy byl prohlášen konkurs na majetek dlužnice, „pouze" ten dopad, že seznam přihlášených pohledávek upravený podle průběhu přezkumného jednání nebude podkladem pro vedení exekučního řízení (výkonu rozhodnutí).

4) Je-li pro zjištěný úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka stanovena jako způsob řešení úpadku reorganizace nebo oddlužení (o takový případ však v posuzované věci nejde), má popření pohledávky dlužníkem vedle uvedeného účinku rovněž přímé dopady na zjištění pohledávky v insolvenčním řízení.

5) Insolvenční soud proto nepochybil, jestliže (v souladu s ustanovením § 160 odst. 4 insolvenčního zákona) žalobu odmítl.

Proti usnesení odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

Konkrétně jde podle dovolatelky o otázku, zda insolvenční zákon vylučuje nebo zakazuje (přičemž ona míní, že nikoli) právo dlužníka podat incidenční žalobu o určení pravosti pohledávky a zda za použití ustanovení § 7 insolvenčního zákona lze užít obecných ustanovení občanského soudního řádu, případně ustanovení § 267a o. s. ř. a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V mezích ohlášeného dovolacího důvodu dle § 241a odst. 1 o. s. ř. pak dovolatelka argumentuje následovně:

1) Oba soudy svými rozhodnutími upřely dovolatelce právo na spravedlivý proces tím, že v důsledku chybného právního posouzení věci odmítly vydat meritorní rozhodnutí o předmětu její žaloby. Oba soudy interpretují předpisy insolvenčního zákona izolovaně, bez vzájemné souvislosti a bez přihlédnutí k „fundamentální" zásadě každého civilně procesního řízení – zásadě vyhledávací a zásadě materiální pravdy (§ 5 písm. a/ insolvenčního zákona) a zásadě zákazu výkladu norem praeter či contra legem.

2) Odůvodňuje-li soud odmítnutí žaloby odkazem na ustanovení § 192 odst. 3 insolvenčního zákona, jde o odkaz chybný interpretačně i aplikačně, neboť předmětná norma je systematicky zařazena pod hlavu pátou části první insolvenčního zákona, která je obecná a základní co do úpravy insolvenčního řízení, není-li dle ustanovení § 8 insolvenčního zákona v části druhé stanoveno jinak (zásada subsidiarity). Část první lze tedy použít vždy, nestanoví-li zákon jinak, či neuplatní-li se obecné procesní předpisy o řízení před orgánem soudní moci státu (§ 7 odst. 1 insolvenčního zákona). Odvolací soud (i insolvenční soud) totiž nepřípustně slučuje popření jako hmotně právní úkon v rámci přezkumného řízení a žalobu jako procesní prostředek incidenčních řízení na určení pravosti či výše pohledávky.

3) Prohlášením konkursu (k němuž v této věci došlo 24. 4. 2012) není řečeno nic jiného, než jak se naloží s majetkovou podstatou dlužnice. Dle ustanovení § 228 písm. a) a l) insolvenčního zákona, ve spojení s ustanovením § 246 odst. 1 insolvenčního zákona, přechází dispozice s

právy majetkové podstaty z dlužnice na insolvenčního správce; bylo by tedy absurdní, aby insolvenční správce před „prohlášením způsobu řešení úpadku dlužníka“ shledal přihlášené pohledávky za zjištěné, aby po prohlášení konkursu za žalobkyni vystupoval v řízeních o určení neexistence a výše pohledávek (incidenčních sporech), když by v jeho osobě splynulo právo insolvenčního správce konat dle ustanovení § 192 až § 200 insolvenčního zákona s osobou sekvestora oprávněného konat dle ustanovení § 264 odst. 1 insolvenčního zákona.

4) Rovněž ustanovení § 190 až § 202 insolvenčního zákona neuvádějí ničeho jiného, než že se osobám zákonem oprávněným dává právo činit úkony spojené s uplatňováním tzv. popěrného práva. Je důležité si všimnout, jaká práva a v jakém rozsahu mají jednotliví beneficienti; tak např. ustanovení § 198 insolvenčního zákona jednak určuje pregnantní lhůtu pro podání žaloby (dle ustanovení § 159 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona nazývané incidenční) včetně osoby inkulpáta (příslušné normy občanského soudního řádu o tzv. hlavní a vedlejší intervenci, včetně přistoupení k řízení, jsou vyloučeny z aplikace). Také ustanovení § 199 insolvenčního zákona určuje lhůty, ve kterých může být podána další z incidenčních žalob; i zde jsou jasně denominováni inkulpát s inkulpujícím (budiž expressis verbis uvedeno, že insolvenční správce má právo přihlášené pohledávky nepopírat – pomiňme jeho povinnost patera diligenciae), což platí i o incidenčním sporu dle ustanovení § 200 insolvenčního zákona.

5) Rovněž je třeba si všimnout, že popření insolvenčním správcem má dvě konsekvence; proti popření mohou věřitelé podat žalobu a musí jím popřenou pohledávku zažalovat (aby si zachovali právo uspokojit se z majetku „úpadce“). Popření pohledávky přihlášeným věřitelem má rovněž kvalifikovanou podobu – podává se na formuláři a nazývá se popěrnou žalobou, jež je insolvenčním zákonem též prohlášena za incidenční spor.

6) Jestliže dovolatelka popřela „na přezkumné schůzi věřitelů“ pohledávku přihlášenou žalovaným, včetně příslušenství, co do její pravosti (existence), učinila tak jednak před rozhodnutím o konkursu, jednak s využitím práva obecně jí daného ustanovením § 192 odst. 1 insolvenčního zákona; společně s ustanoveními § 193 až § 195 insolvenčního zákona jde o tzv. impugnare qualificationis, tato ustanovení tedy neříkají ničeho jiného, než co lze popírat. Odkaz odvolacího soudu (i insolvenčního soudu) na ustanovení § 160 odst. 4 insolvenčního zákona je tedy nesprávný, neboť nejen toto ustanovení, nýbrž ani ustanovení § 201 insolvenčního zákona nevylučuje právo žalobkyně (dlužnice) podat řádným způsobem „odpůrčí/incidenční/určovací“ žalobu (srov. např. ustanovení § 267a o. s. ř., s použitím ustanovení § 7 insolvenčního zákona).

7) Jestliže insolvenční zákon nevylučuje ani nezakazuje právo dlužnice podat procesní prostředek typu určovací žaloby o pravosti pohledávky, pak lze užít obecných ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř., o určení právního vztahu, neboť postavení dovolatelky jako dlužnice je nejisté („tedy užití částí nalézacího řízení“), a protože předmětné ustanovení insolvenčního zákona nemá ničeho o výluce jiných částí občanského soudního řádu, lze rovněž užít na předmětný případ ustanovení § 267a o. s. ř. Insolvenční zákon v ustanoveních § 198 až § 201 právo (nikoliv povinnost) dlužnice výslovně nevylučuje, ani nezakazuje, takže se uplatní ustanovení článku 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

8) Upírá-li tedy soud dovolatelce právo něco tvrdit a mít tak korelující povinnost unést důkazní břemeno, odnímá jí tak ochranu dle článku 36 Listiny. Bylo by totiž zcela absurdní, aby pohledávka, která zanikla splněním nebo vůbec nevznikla, byla erogována podruhé (a tvrzené skutečnosti může žalobkyně důkazně podložit právě v incidenčním sporu), zvláště když dle hmotně právních ustanovení pohledávka vůbec nevznikla, nebo existuje řádově v tisícikorunách, neboť odiosním jednáním nemůže právo vzniknout (nemo turpitudinem suam allegare potest, sine iure /turpem facere/, ius non oritur).

9) Protože konkursní právo je rigidnější a komplexnější formou vykonávacího (exekučního) řízení, kde rovněž platí zásady pro popírání pohledávek a zastavování řízení, musí být ochrana oprávněných zájmů dovolatelky (dlužnice) ještě intenzivnější a méně neformální.

10) Jestliže soudy neuznávají jako důkazní prostředek potvrzení zániku pohledávky splněním (kvitancí vystavenou tehdejší právní zástupkyní žalovaného, osvědčující bezdlužnost dlužnice vůči žalovanému), pak nemá dlužnice jinou právní možnost, než žalovat v rámci insolvenčního řízení o určení výše, pravosti či pořadí pohledávek (incidenční spor).

11) Současný insolvenční zákon byl autory v mnohém převzat z předpisů platných na území České republiky do 31. 12. 1950 (srov. důvodovou zprávu k insolvenčnímu zákonu), přičemž tehdejší předpisy právo dlužníka nejen že nevyjímaly, nýbrž i předvídaly a aprobovaly: srov. ustanovení § 112 odst. 2 a 3, ve spojení s ustanovením § 132 odst. 3 a 4 zákona č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí (dále jen „konkursní řád z roku 1931"). Bylo by tedy absurdní v době, kdy je ochrana lidských práv a svobod na čelném seznamu priorit občanské demokratické společnosti, aby byla dlužnice chráněna méně, než před více než 80 lety, nota bene, aby měla méně práv v řízení, když právní (a majetkové) následky konkursu mají vůči ní mnohem závažnější dopad, než je např. nepřihlížení k přihlášené pohledávce věřitele v insolvenčním řízení.

12) Neerudovanost soudů stran usnesení o odmítnutí žaloby v incidenčním sporu vysvítá právě v ignorování ustanovení § 5 písm. a) insolvenčního zákona o rovném postavení účastníků (všech) v řízení, nejsou-li pro to zákonem zvlášť výslovně odůvodněné závěry.

13) Veškerá ustanovení insolvenčního zákona, na která se odvolací soud ve svém decernátu odvolává, neobsahují reprobaci či výluku práva dlužnice podat incidenční žalobu, naopak, odvolací soud výslovnou citací ustanovení § 201 odst. 1 písm. d) insolvenčního zákona cele odkryl neudržitelnost výkladu obou soudních instancí o neoprávněné osobě (dlužnice), neboť je zde jasně uvedeno, že pohledávka se může považovat za nezjištěnou rozhodnutím insolvenčního soudu ve sporu o její pravost, výši nebo pořadí (žádné z ostatních písmen předmětného ustanovení nemá ničeho o tom, že by byla zjištěna i přes popření dlužnice a odkaz na ustanovení § 192 odst. 3 insolvenčního zákona jen implicitně dává vodítko k možné decizi dlužnice k podání návrhu určovací žaloby o popření výše, pravosti a pořadí přihlášené pohledávky).

14) Lze tedy vyvodit, že i dlužnice má právo žalovat. Budiž znovu zdůrazněno, že by (dlužnice) byla výrazně poškozena, kdyby nebylo možno prostřednictvím řádného pořadu práva tvrdit (žalovat), že přihlášená pohledávka neexistuje, neboť zanikla splněním, prekluzí, atd., jestliže jsou tu hmotně právní skutečnosti (a ty jsou určující pro procesní řízení o přiznání práva), které tyto skutečnosti osvědčují.

Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, případně zamítnout, maje napadené rozhodnutí za správné.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu v tomto incidenčním sporu bylo vydáno 30. 1. 2014. S přihlédnutím k části první, článku II zákona č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, se proto možnost

přiměřené aplikace občanského soudního řádu pro dovolací řízení poměřuje ustanovením § 7 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2014, jelikož incidenční spor je sporem vyvolaným insolvenčním řízením, projednávaným v rámci insolvenčního řízení (§ 2 písm. d/, § 160 odst. 1 insolvenčního zákona).

Insolvenční řízení ani řízení o incidenčním sporu vedeném v rámci insolvenčního řízení není řízením zahájeným podle občanského soudního řádu, nýbrž podle insolvenčního zákona. V této věci se proto neuplatní (byť incidenční spor byl zahájen před 1. 1. 2014) přechodné ustanovení obsažené v části první, článku II zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a na dané dovolací řízení se přiměřeně aplikují ustanovení občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2014 (v aktuálním znění).

Dovolání je pak přípustné dle § 237 o. s. ř., když v posouzení otázky, zda dlužník je za trvání konkursu osobou oprávněnou k podání incidenční žaloby o určení (ne)existence pravosti, výše nebo pořadí pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek, jde o věc dovolacím soudem v insolvenčních souvislostech neřešenou.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona incidenčními spory jsou (též) spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek.

Dle ustanovení § 160 insolvenčního zákona incidenční spor se projedná a rozhodne na návrh oprávněné osoby, podaný v rámci insolvenčního řízení u insolvenčního soudu; tento návrh má povahu žaloby (odstavec 1). Žalobu podanou podle odstavce 1 opožděně nebo osobou, která k tomu nebyla oprávněna, insolvenční soud odmítne. Stejně postupuje, má-li žaloba nedostatky, které se nepodařilo odstranit a které mu brání v řízení o ní pokračovat (odstavec 4).

Ustanovení § 192 insolvenčního zákona pak určuje, že pravost, výši a pořadí všech přihlášených pohledávek mohou popírat insolvenční správce, dlužník a přihlášení věřitelé; popření pohledávky lze vzít zpět (odstavec 1). Není-li dále stanoveno jinak, nemá popření pohledávky dlužníkem vliv na její zjištění; jeho účinkem však vždy je, že pro pohledávku, kterou dlužník popřel co do její pravosti nebo výše, není v rozsahu popření upravený seznam přihlášených pohledávek exekučním titulem (odstavec 3).

Podle ustanovení § 201 insolvenčního zákona pohledávka je zjištěna a) jestliže ji nepopřel insolvenční správce ani žádný z přihlášených věřitelů, b) jestliže ji nepopřel insolvenční správce a insolvenční soud odmítl její popření přihlášeným věřitelem, c) jestliže insolvenční správce nebo přihlášený věřitel, který ji popřel, vezme své popření zpět, nebo d) rozhodnutím insolvenčního soudu ve sporu o její pravost, výši nebo pořadí (odstavec 1). Vykonatelná pohledávka je zjištěna také tehdy, jestliže insolvenční správce nepodal včas žalobu o její popření nebo byla-li taková žaloba zamítnuta anebo řízení o ní skončilo jinak než rozhodnutím ve věci samé (odstavec 2).

V takto ustaveném právním rámci pak Nejvyšší soud uvádí k dovolací argumentaci následující.

I.
Ke srovnání s historickými úpravami konkursního práva.

Dovolatelka se na podporu své argumentace dovolává ustanovení § 112 odst. 2 a 3 konkursního řádu z roku 1931, ve spojení s § 132 odst. 3 a 4 konkursního řádu z roku 1931.

Ustanovení § 112 konkursního řádu z roku 1931 určovalo, že nenáleží-li věc na pořad práva, rozhodne o pravosti pohledávky příslušný správní úřad; o pořadí rozhodne k žalobě konkursní soud (odstavec 2). Byla-li popřena vykonatelná pohledávka, musí odpor uplatniti ten, kdo ji popřel, žalobou nebo návrhem u příslušného soudu nebo úřadu (odstavec 3).

Podle ustanovení § 132 konkursního řádu z roku 1931 platilo, že byla-li u soudu složena celá částka připadající na spornou pohledávku, může býti podstata rozdělena i věřitelům, jejichž pohledávky jsou v pořadí za spornou pohledávkou (odstavec 2). Ke sporným pohledávkám lze však přihlížeti jen tehdy, neprošla-li ještě lhůta k podání žaloby nebo návrhu podle § 112, odst. 4., nebo byly-li žaloba nebo návrh podány nejpozději v den, kdy správce podstaty učinil návrh na rozdělení (odstavec 3).

Nehledě k míře (ne)přesnosti srovnávací historické metody výkladu právní normy jako druhu její interpretace (srov. Knapp., V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1995, str. 169 – 173) Nejvyšší soud uvádí, že citovaná ustanovení konkursního řádu z roku 1931 nepřiznávají tehdejšímu úpadci možnost zabránit zjištění pohledávky v konkursu vedeném na jeho majetek popřením pravosti, výše nebo pořadí pohledávky. V tomto ohledu lze naopak říci, že v českém úpadkovém právu platí závěr, že dlužník (úpadce) nemůže za trvání konkursu vedeného na jeho majetek svým popěrným úkonem zabránit zjištění pohledávky v konkursu, ve všech zákonných úpravách úpadkového práva počínaje rokem 1914.

Srov. již § 109 konkursního řádu v císařském nařízení č. 337/1914 ř. z., kterým se zavádí řád konkursní, vyrovnací a odpůrci, recipovaném Československou republikou a platném na jejím území až do 1. 4. 1931, jenž určoval, že pohledávka pokládá se v konkursu za zjištěnou, byla-li uznána správcem podstaty a nebyla-li popřena žádným z konkursních věřitelů k tomu oprávněných (odstavec 1). Odpor úpadcův budiž v seznamu přihlášek poznamenán; pro konkurs nemá však žádného právního významu (odstavec 2).

Dále srov. (s účinností od 1. 4. 1931) § 111 konkursního řádu z roku 1931, jenž určoval, že pohledávka pokládá se v konkursu za zjištěnou, byla-li uznána správcem podstaty a nebyla-li popřena žádným z konkursních věřitelů k tomu oprávněných (odstavec 1). Úpadcův odpor buď v seznamu přihlášek poznamenán; v konkursu odpor tento nemá významu (odstavec 2).

Také podle § 23 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), platilo, že pohledávka se pokládá za zjištěnou, byla-li uznána správcem a nebyla-li popřena žádným z konkursních věřitelů. Popření pohledávky úpadcem se poznamená v seznamu přihlášených pohledávek, ale nemá pro zjištění pohledávky význam.

K tomu srov. v literatuře např. Voska, J.: Řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí. Nákladem „Československého Kompasu“ tiskařská a vydavatelská akc. spol. Praha 1926, str. 244, Hora, V.: Základy přednášek o konkursním a vyrovnacím řízení. Nakladatelství Všehrd, Praha 1932, str. 57-58, Voska, J.: Konkursní, vyrovnací a odpůrčí řády. Právnické knihkupectví a nakladatelství Linhart & Pekárek. Praha 1931, str. 325 nebo Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1998, str. 145.

Ve vztahu k ustanovení § 23 odst. 1 ZKV opakovaně judikoval ve stejném duchu též Nejvyšší soud, jenž kategoricky vyloučil možnost úpadce uspět za trvání konkursu vedeného na jeho majetek s určovacími žalobami, obcházejícími pravidlo, že popření pohledávky úpadcem nemá (za trvání konkursu) význam pro zjištění pohledávky (a tudíž i pro její následné uspokojení v konkursu). Srov. především rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2917/2007, uveřejněný pod číslem 42/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 42/2010“ (rozhodnutí je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1892/2008

(uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2010, pod číslem 70), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3017/2010, uveřejněný ve zvláštním čísle I. časopisu Soudní judikatura (Judikatura konkursní a insolvenční), ročník 2012, pod číslem 9, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 535/2012 (ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení odmítl Ustavní soud usnesením ze dne 24. 9. 2013, sp. zn. IV. US 2538/2013, dostupným na webových stránkách Ústavního soudu) a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3146/2011.

II.
K osobě oprávněné k podání incidenční žaloby (o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky) podle insolvenčního zákona.

Řízení o žalobě o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky v insolvenci patří mezi spory vyvolané insolvenčním řízením (nejde ale o „odpůrčí" spory, jak uvádí dovolání), jejichž prostřednictvím se ve vztahu mezi věřiteli navzájem vymezuje okruh osob oprávněných podílet se na rozvrhu výtěžku zpeněžení majetku majetkové podstaty (v případě konkursu), míra tohoto uspokojení a pořadí, v jakém dochází k úhradě pohledávek jednotlivých věřitelů; srov. k tomu shodně stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2007, Opjn 8/2006, uveřejněné pod číslem 74/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a tam zmíněná literatura. Ve smyslu ustanovení § 2 písm. d) insolvenčního zákona, ve spojení s ustanovením § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, jde o tzv. incidenční spor.

Jde o spory, jež mohou (mají) být vedeny za trvání insolvenčního řízení jen za podmínek formulovaných insolvenčním zákonem, včetně určení okruhu osob oprávněných je zahájit (podat incidenční žalobu). Ustanovení § 192 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona pak ve spojení s ustanovením § 201 insolvenčního zákona vychází z toho, že incidenční žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky se vedou za účelem zjištění popřené pohledávky.

Osoba, jejíž popěrné právo nemá (je-li účinně uplatněno při přezkumném jednání) vliv na zjištění pohledávky (a takovou osobou je i dlužník za trvání konkursu vedeného na jeho majetek), není ani osobou oprávněnou k podání incidenční žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky (§ 160 odst. 4 insolvenčního zákona). Duchu této logiky odpovídají též pravidla obsažená (jako odchylka od pravidla formulovaného v § 192 odst. 2 insolvenčního zákona) ohledně účinků dlužníkova popěrného úkonu při reorganizaci v § 336 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona a ohledně účinků dlužníkova popěrného úkonu při oddlužení v § 410 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona.

Tomu ostatně odpovídá i příslušná pasáž ve zvláštní části důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely insolvenčního zákona schválenému posléze jako zákon č. 69/2011 Sb. (jenž s účinností od 30. 3. 2011 upravil změny popěrného režimu v insolvenčním zákoně). Ten projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 6. volebním období jako tisk č. 233, přičemž podle důvodové zprávy k bodům 10. a 20. (změna § 192 a § 336 odst. 4):

„Popěrné právo dlužníka se prosazuje (je účinné co do vlivu na zjištění pohledávky) v reorganizaci nebo v oddlužení, kde je dlužník osobou s dispozičními oprávněními a insolvenční správce má vesměs jen kontrolní pravomoci. Naopak, při způsobu řešení dlužníkova úpadku konkursem, kdy oprávnění nakládat s majetkovou podstatou přechází na insolvenčního správce, není dlužníkovo popření bráno (pro účely insolvenčního řízení) v potaz. V tomto směru bylo dlužníkovo popěrné právo v insolvenčním řízení nastaveno způsobem srovnatelným s úpravou obsaženou v zákonu o konkursu a vyrovnání (tam dlužníkovo popření nebylo bráno v potaz pro účely konkursu, prosazovalo se však ve vyrovnání, srov. § 46 a násl. zákona o konkursu a vyrovnání)".

V porovnání s předchozími („konkursními") úpravami českého úpadkového práva je úprava obsažená

v insolvenčním zákoně jiná jen v tom, že v podání incidenční žaloby osobou, která k tomu nebyla oprávněna, je spatřován důvod jejího odmítnutí (dle § 160 odst. 4 insolvenčního zákona) a nikoliv zamítnutí (pro nedostatek aktivní věcné legitimace).

Lze tedy shrnout, že za trvání konkursu vedeného na jeho majetek není dlužník osobou oprávněnou k podání incidenční žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky přihlášeného věřitele, bez zřetele k tomu, zda pohledávku popřel. Jestliže takovou žalobu přesto podá, insolvenční soud ji odmítne podle § 160 odst. 4 insolvenčního zákona jako podanou osobou, která k tomu nebyla oprávněna.

III.
K poukazu na obecnou přípustnost určovací žaloby.

Poukazuje-li dovolatelka na obecnou přípustnost určovací žaloby ve smyslu § 80 písm. c) o. s. ř., pak k tomu Nejvyšší soud uvádí, že (jak popsáno výše) obecná určovací žaloba dlužníka „v konkursu“ (tedy osoby, jež ve smyslu § 246 insolvenčního zákona přišla o právo nakládat s majetkovou podstatou) brojící proti výsledkům přezkoumání a zjištění pohledávky v insolvenčním řízení při pravidelném chodu věcí nemohla obstát (uspět) podle minulých právních úprav českého úpadkového práva (srov. výše citovaná judikatura) a nemůže obstát ani podle úpravy současné. I z dovolání v této věci je patrno, že prostřednictvím této argumentace se dovolatelka ve skutečnosti snaží obejít ta ustanovení zvláštního právního předpisu (insolvenčního zákona), jež jí za trvání konkursu nedovolují vést určovací spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek.

Je-li požadováno (jak dokládá žaloba v této věci) určení (ne)existence pravosti, výše nebo pořadí pohledávky incidenční žalobou podanou dlužníkem ve smyslu § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona za tím účelem, aby dlužník zabránil uspokojení (zjištěné) pohledávky v konkursu, pak není pochyb o tom, že soudy měly právo zkoumat, zda incidenční žalobu podala ve smyslu § 160 odst. 4 insolvenčního zákona osoba k tomu oprávněná a odmítnout ji, jestliže dospěly (jak rozebráno výše, správně) k závěru, že dlužník za trvání konkursu není osobou oprávněnou takovou žalobu podat.

Dovolává-li se dovolatelka prostřednictvím ustanovení § 7 insolvenčního zákona použitelnosti § 267a o. s. ř., pak přehlíží, že ustanovení § 7 insolvenčního zákona ve znění účinném v době rozhodování odvolacího soudu v části věty za středníkem výslovně určuje, že ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce se použijí přiměřeně jen tehdy, jestliže na ně tento zákon odkazuje (což není tento případ) a že ke stejném závěru dospěl Nejvyšší soud již při výkladu ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013 v usnesení ze dne 27. 6. 2013, sen. zn. 29 NSČR 50/2011, uveřejněném pod číslem 97/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Pro úplnost zbývá dodat, že (stejně jako tomu bylo podle dřívějších úprav českého úpadkového práva) dlužník, z jehož majetku je v průběhu konkursu uspokojena zjištěná pohledávka osoby, kterou nepovažuje za svého věřitele (jejíž pohledávku popřel, aniž to ovšem mělo vliv na zjištění pohledávky) není zbaven práva domáhat se poté, co pominou účinky konkursu prohlášeného na jeho majetek, vrácení takového plnění (žalobou z bezdůvodného obohacení), s tím, že podle hmotného práva povinnost k úhradě pohledávky neměl. Za trvání konkursu je však povinen se podrobit režimu, jenž mu právo hospodařit s vlastním majetkem (a hradit z něj „skutečné“ pohledávky svých věřitelů) upírá (proto, že řádného hospodaření se svým majetkem k újmě věřitelů, jimž se nabízí pouze poměrné uspokojení pohledávek, dříve nebyl schopen).

Výklad obsažený v napadeném usnesení nezakládá žádný rozpor s procesními zásadami, se základními zásadami insolvenčního řízení (§ 5 insolvenčního zákona) ani s ústavním pořádkem České republiky.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).